

Bokmål eller nynorsk – er det spørsmålet?

Ei gransking av “den nynorske lekkasjen”
hjå lærarstudentar

Av Reidunn Hernes

Mange elevar med nynorsk som opplæringsmål skiftar hovudmål når dei blir gamle nok til å velja sjølve. Dette fenomenet blir kalla for ‘den nynorske lekkasjen’, og er blitt dokumentert gjennom ei rekke spørjeundersøkingar. Vi har altså ein del kunniskap om kva norske språkbrukarar reknar som hovudmål, men vi veit lite om sambanden mellom sjølvrapportert hovudmål og faktisk val av målform i ulike typar skrivesituasjonar. Den utbreidde bruken av dialekt og blandingsspråk i uformelle skrivesituasjonar er òg eit tema som i liten grad er blitt teke med i diskusjonen om ‘den nynorske lekkasjen’. I denne artikkelen blir det drøfta kva som gøymer seg bak og under dei enkle merkelappane ‘bokmålsbrukar’ og ‘nynorskbrukar’. Artikkelen drøftar òg kvifor språkbrukarar skriv som dei gjer i ulike situasjonar. Dei to stikkorda meistring og identitet viser seg å vera sentrale her. Artikkelen er basert på ei undersøking som blei gjennomført hausten 2010 ved Høgskulen i Bergen. 105 lærarstudentar deltok i ei enkel spørjeundersøking, 6 av desse deltok òg i ei kvalitativ oppfølgingsundersøking.

1 Innleiing

Det har lenge vore ei kjend sak at ein del av elevane som har hatt nynorsk som opplæringsmål i grunnskulen skiftar hovudmål i vaksen alder. I *Språkfakta 2010* estimerer Ottar Grepstad at om lag kvar fjerde nynorsk-elev blir bokmålsbrukarar som vaksne (2010: 47). Fenomenet blir gjerne referert til som *den nynorske lekkasjen* (Grepstad 2004: 20), og det er ei kjelde til uro for målrørsla og andre som er opptekne av nynorsken sin plass i norsk skriftkultur.

Tala Grepstad baserer estimatet sitt på, er henta frå ulike kjelder. Felles for desse kjeldene er at dei gjev oss opplysningar om kva for målform norske språkbrukarar føretrekkjer av nynorsk eller bokmål. I nokre av undersøkingane har det òg vore mogeleg å kryssa av for at ein bruker begge delar. Uansett fangar undersøkingane ikkje opp språkbruk som ikkje passar inn i desse to båsane. Slik språkbruk er det mykje av. Særleg i uformelle samanhengar veit vi at det er svært vanleg å skriva meir eller mindre dialektprega norsk, eller å blanda bokmål og nynorsk i ein og same tekst (Evjen 2011, Isdal 2009, Nordal 1997, Nordal 2008, Osland 2007, Sandøy 2009, Skog 2009). Når skriftspråksundersøkingar ikkje har svaralternativ som gjer det mogeleg for respondentane å rapportera at dei skriv blandingsspråk eller dialekt, går vi glipp av viktig kunnskap om norsk skriftkultur.

I prosjektet som denne artikkelen er basert på, har eg studert lekasseproblematikken med dette perspektivet for auga. Med utgangspunkt i ei undersøking av lærarstudentar skal eg ta for meg følgjande spørsmål: Kor vanleg er det å skifta hovudmål frå nynorsk til bokmål? Korleis er samanhengen mellom sjølvrapportert målform og faktisk skrivepraksis i formelle og uformelle situasjonar? Og til slutt: Kva for praktiske og ideologiske avvegingar ligg til grunn for val av målform i ulike skrivesituasjonar?¹

2 Metode og materiale

Materialet denne artikkelen byggjer på, er ei undersøking som blei gjennomført hausten og vinteren 2010–11 ved Høgskulen i Bergen, Avdeling for lærarutdanning.² Undersøkinga var todelt. Som ei innleiing til prosjektet blei det gjennomført ei spørjeundersøking på læringsplattformen

1. Termen ‘målform’ blir vanlegvis brukt om dei to skriftnormalane bokmål og nynorsk. I denne samanhengen bruker eg termen i utvida tyding, og reknar også skriftleg bruk av dialekt og blanding av nynorsk og bokmål i same tekst som ‘målform’.
2. Eg har valt å bruka lærarstudentar som informantar av fleire grunnar. På lærarstudiet GLU 1-7 er norsk obligatorisk fag – desse studentane møter altså både nynorsk og bokmål gjennom studiet. Det er dermed truleg at dei opplever valet mellom nynorsk, bokmål og andre skriftspråklege alternativ som ei aktuell problemstilling. Som lærarutdannar er eg dessutan oppteken av kva for forhold framtidige lærarar har til dei to målformene våre.

It's learning der alle studentane på GLU 1–7 blei inviterte til å svara.³ Her blei studentane spurde om kva dei hadde hatt som opplæringsmål i grunnskule og vidaregåande skule, og kva dei rekna som sitt hovudmål i dag. Spørjeundersøkinga inneheldt også spørsmål knytt til bruken av nynorsk, bokmål og dialekt i ulike skrivesituasjonar (tillegg 1). 105 av dei 179 studentane på studiet svarte på undersøkinga. Resultata frå spørjeundersøkinga blir presenterte og drøfta i kap. 3.

I den neste fasen blei fokuset retta mot studentane med nynorskbakgrunn i det opprinnelege utvalet. Denne delen av undersøkinga var kvalitativ. 6 av studentane – alle med nynorskbakgrunn – melde seg frivillig til å delta i individuelle kvalitative intervju. Dei 6 fekk også kartlagt nynorskkompetansen sin gjennom ein kartleggingsprøve som mellom anna inneholdt ei utfyllingsoppgåve og ei friskrivingsoppgåve (tillegg 2). I tillegg blei det samla inn tekstopprørar av dei 6 informantane si skriving i formelle og uformelle samanhengar.⁴ Resultata frå den kvalitative delen av undersøkinga blir presenterte og drøfta i kap. 4.

3 Spørjeundersøkinga

Høgskulen i Bergen ligg midt i det som har vore rekna som det nynorske kjerneområdet, og mange av lærarstudentane ved denne institusjonen kjem frå kommunar med nynorsk som opplæringsmål. Det er dermed ikkje uventa at så mange som 49 av dei 105 studentane, altså 46.7 prosent, har hatt nynorsk som hovudmål på barneskulen. På ungdomsskulen har framleis 42.9 prosent nynorsk som opplæringsmål. På vidaregåande skule går talet ned til 30.5 prosent.⁵

På spørsmålet om kva dei reknar som hovudmålet sitt i dag, er det 25.7 prosent av dei spurde som kryssar av for nynorsk. Det betyr altså at 45 prosent av dei som hadde nynorsk som opplæringsmål i barneskulen, nesten halvparten, ikkje lenger reknar dette som sitt hovudmål. Her må det leggjast til at på spørsmålet om hovudmål i dag, er det heile 5.7 prosent av dei spurde som svarer at dei ikkje veit. Dersom ein slår saman

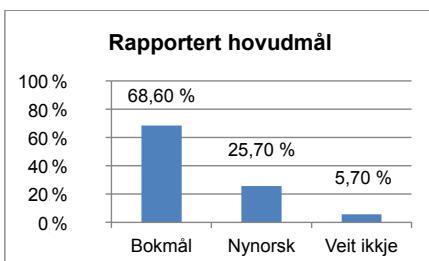
3. Grunnskulelærarutdanning 1–7 – utdanninga for lærarstudentar som siktar seg inn på å undervisa på barnetrinnet.
4. Dei uformelle tekstopprørane er stort sett samla inn frå Facebook, dei formelle er stort sett skuleoppgåver henta frå studiet ved HiB.
5. Alle resultata frå spørjeundersøkinga er å finna i tillegg 1.

Tabell 1: Hovudmål på barneskule, ungdomsskule og vidaregåande skule (i prosent)

	Bokmål	Nynorsk	Veit ikkje
Barneskulen	53,3	46,7	0
Ungdomsskulen	56,2	42,9	1
Vidaregåande skule	67,6	30,5	1,9

nynorskgruppa og veit ikkje-gruppa her, kjem ein opp i om lag det same talet som rapporterer at dei har hatt nynorsk som hovudmål på vidaregåande – altså i overkant av 30 prosent.

Diagram 1: Rapportert hovudmål

Uansett korleis ein reknar, er det ufråkomeleg at nynorsklekken i studentgruppa har vore nokså omfattande.

Studentane blir også bedne om å rapportera kva for målform dei bruker i ulike skrivesituasjonar. Dei blir spurde om kva for målform dei vel når dei skriv skuleoppgåver i norskfaget, i andre fag, når dei skriv i andre offisielle samanhengar som for eksempel i kommunikasjon med bank eller skatteetat, når dei skriv eigne notat i skulesamanheng, og når dei skriv i meir uformelle samanhengar (SMS, e-post, Facebook, osv.). Det er altså snakk om tre formelle skrivesituasjonar og to meir eller mindre uformelle.⁶ Resultata ser vi i tabell 2 (neste side).

I dei tre formelle skrivesituasjonane ligg nynorskprosenten stabilt på 22,9 prosent. Bokmålsprosenten ligg stabilt på 68,6 prosent i dei to skrilesituasjonane, medan talet stig til 71,4 prosent som vil velja bokmål i kommunikasjon med bank og skatteetat. Spraket her kan forklarast når vi ser på talet på dei som rapporterer at dei av og til vel nynorsk og av og

6. Med termen ‘formell skrivesituasjon’ meiner eg ein situasjon der både sendar og mottakar har ein forventning om at språkføringa skal vera gjennomarbeidd og korrekt.

Tabell 2: Val av målform i ulike skrivesituasjonar (i prosent)

	Bokmål	Nynorsk	Ei blanding av nynorsk og bokmål i same tekst	Nokre gongar nynorsk, andre gongar bokmål	Dialekt	Ikkje svart på
Oppgåveskriving i norskfaget	68,6	22,9	0	8,6	0	0
Oppgåveskriving i andre fag	68,6	22,9	1	6,7	0	1
Eigne notat i skulesamanheng	58,1	12,4	14,3	7,6	7,6	0
Offisiell brevskriving, for eksempel til bank, skatteetat, osv.	71,4	22,9	1	3,8	1	0
E-post, SMS, Facebook, osv.	45,7	7,6	0	3,8	42,9	0

til vel bokmål i offisielle samanhengar. Her er prosenten oppe i 6.7 og 8.6 prosent i dei to skulesituasjonane, medan berre 3.8 prosent vekslar mellom bokmål og nynorsk i kommunikasjon med bank eller skatteetat.

I dei to uformelle skrivesituasjonane er tala nokså annleis. Når det gjeld skriving av eigne notat i skulesamanheng, kryssar berre 12.4 prosent av for nynorsk, og 58.1 prosent bokmål. Resten av informantane fordeler seg på kategoriane ‘ei blanding av bokmål og nynorsk i same tekst’ (14.3 prosent), ‘nokre gongar nynorsk, andre gongar bokmål’ (7.6 prosent), og ‘dialekt’ (7.6 prosent). I den andre uformelle kategorien, som tek for seg uformell skriving på fritida (Facebook osv.), er det berre 7.6 prosent som rapporterer at dei skriv nynorsk. Berre 45.7 prosent skriv bokmål i desse samanhengane, medan heile 42.9 prosent av studentane rapporterer at dei skriv dialekt i slike skrivesituasjonar. Kategorien ‘ei blanding av nynorsk og bokmål i same tekst’ får null prosent oppslutning i denne skrivesituasjonen, medan 3.8 prosent kryssar av for kategorien ‘nokre gongar nynorsk, andre gongar bokmål’.

Desse tala kan ein seia mykje om. Det er til dømes interessant at i den eine formelle skrivesituasjonen som ikkje er knytt til skulearbeid, stig bokmålsprosenten med nesten 3 prosentpoeng medan talet på dei som i ein slik situasjon vekslar mellom bokmål og nynorsk går tilsvarende ned. Dette er kanskje ikkje eit dramatisk utslag, men kanskje likevel eit signal om at nynorsken av og til taper i det ein kan kalla ‘autentiske’ skrivesituasjonar, der det skrivne produktet skal brukast i kommunikasjon og forhandlingar med eksterne samfunnsaktørar om saker som til dømes kan vera knytt til personleg økonomi.

Det viktigaste funnet, slik eg ser det, er likevel det store skiljet mellom skrivepraksis i dei tre formelle skrivesituasjonane og dei to uformelle. I begge dei uformelle skrivesituasjonane går talet på både bokmålsbrukarar og nynorskbrukarar kraftig ned, medan talet på dei som vekslar mellom målformer, blandar målformer og bruker dialekt aukar tilsvarende. Dialektbruk er ikkje svært vanleg i kategorien ‘eigne notat i skulesamanheng’, her er det vekslings- og blandingsstrategiane som rekker, men i kategorien ‘e-post, SMS, Facebook, private brev osv’) er det altså nesten like mange som vel å kommunisera på dialekt som dei som vel å kommunisera på bokmål. Og talet på dei som vel å skriva på nyorsk i desse samanhengane er forsvinnande lite.

Kvifor mönsterar er som dei er, kan kanskje det neste spørsmålet i spørjeundersøkinga gje oss ei lita forståing av. Her blir studentane spurde om kva dei legg mest på når dei skal velja målform i dei ulike skrivesituasjonane som er beskrivne ovanfor. Resultatet er lagt fram i tabell 3.

Tabell 3: Grunngjeving for val av målform i ulike skrivesituasjonar (i prosent)

	Eg vel ei målform som eg meistrar godt	Eg vel ei målform som eg synest er fin	Eg vel ei målform som eg kjenner meg heime i	Eg vel ei målform som speglar den eg er	Ikkje svart på
Oppgåveskriving i norskfaget	85,7	1	9,5	2,9	1
Oppgåveskriving i andre fag	81,9	2,9	11,4	2,9	1
Eigne notat i skulesamanheng	56,2	4,8	28,6	9,5	1
Offisiell brevskriving, for eksempel til bank, skatteetat, osv.	73,3	6,7	14,3	4,8	1
E-post, SMS, Facebook, osv.	33,3	3,8	27,6	33,3	1

I dei to kategoriane som gjeld skuleskriving er det over 80 prosent som kryssar av på alternativet ‘eg vel ei målform som eg meistrar godt’. I kategorien for privat, uformell skriving er det berre 33,3 prosent som vel dette alternativet, medan 27,6 prosent vel alternativet ‘eg vel ei målform som eg kjenner meg heime i’ og 33,3 prosent vel alternativet ‘eg vel ei målform som speglar den eg er’. Her ser vi altså ei tydeleg motsetjing mellom svaralternativ som vektlegg meistring og alternativa som legg meir vekt på identitetsaspektet ved skrivinga. Når studentane skal skriva i samanhengar der det opplevest som viktig å ha ei personleg stemme, ser det ut som at dialekt og blandingsspråk blir svært viktige alternativ til dei to offisielle målformene.

Eit anna interessant element i spørjeundersøkinga er kva ho kan visa om samanhengen mellom det generelle spørsmålet om kva ein oppfattar som hovudmål, og dei konkrete spørsmåla om kva for målform ein vel å bruka i ulike skrivesituasjonar. Som nemnt innleiingsvis, var det 25.7 av dei spurde som rekna nynorsk som sitt hovudmål, medan 5.7 prosent var usikre på kva dei ville rekna som hovudmål. I svara på dei konkrete spørsmåla om kva for målform ein føretrekker i ulike skrivesituasjonar, er tala på nynorskbrukarar konsekvent lågare. I dei formelle situasjonane ligg nynorskprosenten på 22.9 i dei uformelle på høvesvis 12.4 prosent ('eigne notat i skulesamanheng') og 7.6 prosent ('e-post, SMS, Facebook, private brev osv.'). Det ser altså ut til at ein del språkbrukarar opplever seg som nynorskbrukarar, sjølv om dei ikkje kryssar av for bruk av nynorsk i dei konkrete skrivesituasjonane som er lista opp som alternativ i spørjeundersøkinga. Det kan tyda på at resultatet frå spørjeundersøkingar som berre spør om kva respondentane reknar som hovudmål, bør tolkast med ei klype salt.

Studentane blei òg spurde om kva som hadde avgjort valet når dei bestemte seg for hovudmål. Dei fekk tre svaralternativ: 1) *Den valde målforma er lettare enn den eg ikkje har valt* 2) *Den valde målforma er finare enn den eg ikkje har valt* 3) *Eg kjenner meg meir heime i den målforma eg har valt.*⁷ I svara på dette spørsmålet teiknar det seg nokre interessante mønster.⁸ Hjå dei som har halde på nynorsk som hovudmål dominerer svaralternativ 2 og 3. Hjå dei som har endra hovudmål frå nynorsk til bokmål, dominerer svaralternativ 1. Det ser altså ikkje ut til at dei som skiftar gjer det fordi dei ikkje kjenner seg heime i nynorsknormalen, men fordi dei synest bokmål er lettare å skriva. Av dei få som har endra hovudmål frå bokmål til nynorsk, kryssar alle av for alternativ 3 som grunnen til skiftet. Ingen av desse kryssar av for at nynorsk opplevest som lettare enn bokmål. Når det gjeld dei som alltid har hatt bokmål som hovudmål, er fordelinga nokså lik mellom svaralternativ 1 og 3.

I det siste spørsmålet i spørjeundersøkinga blir studentane spurde dei synest det er lett eller vanskeleg å skriva høvesvis nynorsk og bokmål.

7. Den konkrete utforminga av svaralternativa varierer avhengig av om studentane har halde på nynorsk som hovudmål, har endra hovudmål frå bokmål til nynorsk, har endra hovudmål frå nynorsk til bokmål, eller har halde på bokmål som hovudmål. Sjå tillegg 1.
8. Prosenttala på desse spørsmåla er nokså ubrukelege, mellom anna fordi studentane har kunna setja meir enn eitt kryss. Eg meiner likevel at tilhøvet mellom mange og få svar på eit visst alternativ likevel er av interesse.

Her svarer 54,3 prosent av dei spurde at det anten er litt vanskeleg eller svært vanskeleg å skriva nynorsk. På det tilsvarende spørsmålet om bokmål, svarer 1,9 prosent at det er litt vanskeleg å skriva bokmål, ingen meiner at det er svært vanskeleg. Ut frå desse svara kan det vera freistande å spørja om noko av grunnen til at mange nynorskbrukarar skiftar målform kan vera opplevd mangel på meistring av den nynorske skrift-norma.

4 Den kvalitative undersøkinga

4.1 *Informantportrett*

Dei seks informantane som har delteke i den kvalitative delen av undersøkinga, kjem frå nynorskkommunar i alle dei fire vestlandsfylka.⁹ Dei har alle hatt nynorsk som opplæringsmål i grunnskulen. Fire av informantane rapporterer at dei framleis reknar nynorsk som sitt hovudmål, og to har skifta til bokmål. Kva dei legg i desse merkelappane, varierer likevel ein del. Eg skal no kort presentera dei seks informantane, kva for målformer dei vel i ulike skrivesituasjonar, og kva dei sjølv tenkjer om dei vala dei gjer.

4.1.1 Marte – “lærlingen”

Marte er frå ein folkerik innlandskommune i Hordaland. Ho reknar bokmål som sitt hovudmål. Ho hadde nynorsk som opplæringsmål fram til sjette klasse, men flytta då til Tyskland og budde der i to år. Då ho kom tilbake i åttande klasse var det ikkje så lett å ta igjen dei andre når det galtdt rettskrivningsutvikling. Marte valde dermed å bruka bokmål som hovudmål fram til ho byrja på gymnaset. Då fekk ho nye venner som “var veldig glade i nynorsk, og som var nynorskforkjemparar”. Då begynte ho å eksperimentera meir med skriving på nynorsk, men oppfattar altså framleis bokmål som hovudmål.

9. Dei seks informantane har meldt seg frivillig til å delta i undersøkinga etter ein invitasjon på læringsplattformen It's learning. Det er dermed ikkje usannsynleg at dei er meir enn alminneleg engasjerte og reflekterte når det gjeld den aktuelle tematikken. Alle seks er kvinner. Begge desse to momenta gjer at dei seks ikkje kan reknaust som representative for studentgruppa som heilskap. Eg oppfattar ikkje dette som eit problem i denne samanhengen, fordi målet med dette kvalitative djupdykket ikkje er å visa representativitet, men å få ulike haldningar og strategiar knytt til skriftspråkval fram i lyset. Alle seks blir sjølv sagt presenterte med oppdikta namn.

Marte er oppteken av at det ho skriv i formelle samanhengar skal vera korrekt. Ho vel difor bokmål som målform i formell korrespondanse, fordi ho meiner at ho ikkje meistrar nynorsk godt nok. I lærarskulesamanheng vel ho litt annleis – her har ho tenkt å nyttå høvet til å øva seg på å skriva nynorsk. I uformelle samanhengar har ho gått bort frå å skriva dialekt, slik ho tidlegare gjorde. Ho skriv eit nynorskprega språk med former som *kven*, *kva*, *er* og *var*, men utan fokus på at bøyingsendingane skal vera heilt korrekte. I uformelle samanhengar er det viktigare at språket kjennest naturleg for henne.

Marte ønskjer å skriva meir nynorsk enn ho gjer, “fordi eg kjenner at det er meir meg, på ein måte.[...] Det er det eg føler som er meir ekte for meg”. Det som hindrar henne, er at ho ikkje kjenner seg heilt trygg på rettskrivinga. Ho er likevel ikkje særleg involvert i den norske målstriden, og forstår ikkje kvifor folk let seg engasjera så sterkt for og mot nynorsk. “Det er berre ein skrivemåte”, meiner Marte.

4.1.2 Lena – “pragmatikaren”

Lena er frå ein liten øykommune i Rogaland. Ho reknar nynorsk som sitt hovudmål, men presiserer at “eg brukar vel bokmål meir no for tida, fordi eg er meir rundt folk som bruker bokmål. Men det er ikkje meir enn ein formalitet, eg snakkar norsk og skriv norsk”. Både nynorsk og bokmål er norske målformer, og vekslinga mellom desse er ikkje så viktig for Lena. Ho hadde nynorsk som opplæringsmål i både grunnskulen og i vidaregåande skule. I grunnskulen reflekterte ho ikkje over dette, men då ho skulle begynna på vidaregåande i ein bokmålskommune, måtte ho ta eit val. Medelevane hadde alle bokmål som opplæringsmål, men Lena bestemte seg for å halda på nynorsken. I tredje klasse på vidaregåande vurderte ho å bytta til bokmål, men heldt fram med nynorsk fordi læraren tilrådde dette. “For meg var det likegyldig kva det blei, eg kunne ha skifta på det tidspunktet.”

Dette nokså pragmatiske forholdet til val av målform pregar Lena framleis. I tekstopprøvane ho har levert inn, viser det seg at ho ofte vel å skriva på bokmål, både i skulesamanheng og i meir uformelle samanhengar, som til dømes ved skriving av blogg. Også på Facebook skriv ho mykje på bokmål, men seier sjølv at valet av målform her er avhengig av mottakaren. Ho har også levert inn ein skjønnlitterær tekst som ho har skrive på fritida – denne er på nynorsk. Ho er likevel konsekvent på den måten at ho aldri skriv dialekt eller blandar nynorsk og bokmål i same

tekst. “Eg er ikkje sånn kjempefan av å brekka alt som heter språk og sånn. Kan henda eg er litt påverka av eit par språknerdar opp gjennom. [...] Eg skriv aldri dialekt, ikkje på SMS eller noko”.

På same måte som Marte, er heller ikkje Lena særleg oppteken av målstrid og målreising. Men heilt nøytral er ho ikkje. På vidaregåande var ho frustrert over mangel på nynorske lærebøker. “Når eg ikkje får lærebøker på nynorsk fordi dei ikkje er skrivne enno, så klagar eg. Det er prinsipielt, ikkje berre fordi det er eit stort problem for *meg*.” Og også på lærarskulen kan den trassige ungdomsskuleeleven som nekta å byta målform på bokmålsgymnaset dukka fram: “Viss nokon hadde sagt at eg måtte skriva pedagogikkoppgåva på bokmål, elles så stryk du, så hadde eg klart skrive på nynorsk. Eg er ikkje fanatic, men eg synest det er viktig å ha nynorskspråket.”

4.1.3 Monika – “den ambivalente målbytaren”

Monika er frå ei lita bygd på Søre Sunnmøre. Ho reknar (under tvil) bokmål som sitt hovudmål i dag. Ho hadde nynorsk som opplæringsmål gjennom heile grunnskulen og også på vidaregåande, men har begynt å skriva meir og meir bokmål etter oppstart på lærarskulen. Ho forklarer bytet med at ho alltid har hatt best karakter i bokmål. Ho valde likevel nynorsk på vidaregåande fordi ho gjekk på skule i ein kommune med sterke nynorsktradisjonar og sterkt gruppepress i retning nynorsk.

I dag skriv Monika altså helst bokmål i formelle samanhengar, både på skulen, i jobbsøknader og i kommunikasjon med andre offisielle instansar. På fritida skriv ho mest på dialekt – både på Facebook, på SMS, e-post og andre meir uformelle arenaer. Dialektskrivinga forklarer ho med at ho ikkje kjenner seg heilt heime verken i nynorsk eller bokmål, og at det kjennest for formelt å skriva korrekt bokmål eller nynorsk i uformelle fora. Når ho skriv korrekt nynorsk går det nemleg slik for seg:

Eg får ei sånn stemme oppe i hovudet som snakkar liksom sånn kav gammal dialekt, liksom, for liksom å halde reglane lettare då. Så det blir jo ikkje meg, liksom, i same forstand. [...] [D]et blir jo litt sånn med bokmål også da, det blir jo litt sånn pen oslodame, ikkje sant. Så slår du inn den, og så skriv du på den måten.

Desse to stemmene som hjelper Monika å skriva korrekt – den gammaldagse lokale dialekttalaren og den pene oslodama – identifiserer ho seg

ikkje med. I uformelle samanhengar, der det kjennest viktig å visa kven ein er, vel ho dermed heller å skriva som ho snakkar.

Monika har eit ambivalent forhold til nynorsk og målstrid. På den eine sida er ho prega av bakgrunnen sin som elev ved vidaregåande i nynorskland.

Viss du skal begynne på den der debatten om nynorsk skal ut, fordi han er gammal og utgått, liksom, så er eg eigentleg veldig i mot det. Fordi at det er jo ein kulturarv, og det er jo, det norske språket utan store påvirkingar då. [...] Eg trur nok eg ville halla mot den nynorske linja, sjølv om bokmål er det lettaste på ein måte.

På den andre sida kommenterer ho fleire gongar at ein viktig grunn til valet av bokmål som målform i offisielle samanhengar er at ho vil unngå å bli sett i bås som nynorskbrukar. “Altså, du blir litt sånn bygdis, då. Jamen du blir det, fordi at bokmål er litt meir sånn byspråk. Litt meir statusspråk føler eg”.

4.1.4 Heidi – “elitisten”

Heidi er frå ein folkerik kommune i Sunnhordland. Ho har hatt nynorsk som hovudmål gjennom grunnskule og vidaregåande, og har som lærarskulestudent halde på denne målforma.

Heidi skriv nynorsk i alle formelle samanhengar, både i studiet og elles. Dette er eit svært medvite val.

Eg bruker det veldig bevisst, då. For eksempel viss eg skal skriva eit innlegg i avisar eller noko, så bruker eg veldig bevisst nynorsk. Eg føler at det er litt – eg synest at det verkar litt meir intelligent, då. Det gjer jo det. Dei svake, dei brukar bokmål (*ler*).

Heidi bruker altså nynorsk for å skilja seg ut frå mengda, men presiserer at valet òg har å gjera med at det er svært naturleg for henne å skriva nynorsk. “Det høyrer jo til min identitet. Eg er jo, snakkar jo nynorsk.” Ho innrømmer likevel å ha skrive bokmål i samband med jobbsøknader i Bergen, “kanskje for å auka sjansane litt”. I uformelle samanhengar skriv Heidi delvis på dialekt og delvis på nynorsk. På Facebook bruker ho nynorsk til statusoppdateringar, medan ho skriv dialekt når ho skriv på andre sin “vegg” eller chattar med enkeltpersonar.

For Heidi er det eit naturleg val å skriva nynorsk. Ho synest likevel det er greitt at ikkje alle pensumbøkene er på nynorsk, fordi ho meiner det er tyngre å lesa fagpensum på nynorsk enn på bokmål. Ho har ikkje noko spesielt forhold til målrørsla, bortsett frå at ho på ungdomsskulen drøynde om å bli medlem: “Eg hugsar venninna mi var med, og då kom ho i avis. Og då blei eg så misunneleg at eg tenkte at eg skulle melda meg inn. Men ikkje etter det. Det var vel kanskje på feil grunnlag.”

4.1.5 Oda – “nynorskforsvararen”

Oda budde i Sverige til ho var fem år gammal, då familien flytta til ei lita bygd i Romsdal. Då Oda skulle begynna på skule, fekk familien valet mellom nynorskklassen eller bokmålsklassen. Dei valde nynorsk, sidan mor til Oda hadde nynorskbakgrunn. Nokre år seinare flytta dei til ein folkerik kommune i Sunnfjord, der Oda fullførte grunnskule og vidaregåande skule, framleis med nynorsk som hovudmål. Som lærarskulestudent har Oda halde på nynorsk som hovudmål, sjølv om mange av medstudentane hennar har meininger om denne målforma: “Eg har høyrte ein del stygge kommentarar. Å, vi må skrive nynorsk på eksamen, korfor, og sånn der, og stygge kommentarar om nynorsk, og eg blir så irritert. Eg blir det. [...] Eg tar nynorsken i forsvar, alltid.”

Oda skriv nynorsk i dei fleste formelle samanhengar. Også når ho skal skriva notat i skulesamanheng prøver ho å skriva nynorsk, men der som læreboka er på bokmål er det ikkje alltid så lett. “Då knotar eg veldig. Då blir det veldig bokmål/nynorskblanding.” Og sjølv om intensjonen er å skriva nynorsk mest mogeleg, tyr også Oda til bokmål av og til:

Eg har jo tatt meg i av og til, for eksempel viss eg skriv klage på eit eller anna som eg har bestilt på internett, så skriv eg gjerne på bokmål fordi eg reknar med at den som tar i mot mailen snakkar bokmål. Men eg veit ikkje heilt kvifor eg vel det, kanskje eg trur at dei tar meg meir seriøst, då, når eg skriv på bokmål. [...] I den samanhengen bruker eg ofte bokmål, når eg ikkje heilt veit kven som kjem til å lese mailen og sånn.

I uformelle samanhengar, som for eksempel e-post og Facebook, seier Oda at ho vanlegvis skriv på dialekt.

I motsetnad til fleire av dei andre informantane, meiner Oda at nynorsk er den målforma som fell lettast for henne å skriva. “[D]et flyt meir når eg tenkjer. [...] Når eg skriv på bokmål, så gløymer eg meg lett, og så

blir det ein setning på nynorsk, og så åhhh nei. Men det flyt bra på nynorsk.” Ho meiner dette har å gjera med at nynorsken er den av målformene som ligg nærmest talemålet hennar. Når det gjeld lesing, er nynorsk ikkje eit like sjølv sagt val. Ho føretrekkjer ofte skjønnlitteratur på bokmål, fordi det er lettare å lesa enn bøker på nynorsk. “For dei har eg ikkje skrive sjølv, og då har dei gjerne valt andre former enn det eg ville valt, og då blir det sånn, det kan bli litt sånn stokkete og ta lengre tid.” Sjølv om Oda er ein varm nynorskforsvarar, har ho altså likevel eit pragmatisk forhold til nynorskbrukaen sin. Der det kjennest lettare å bruka bokmål, gjer ho det. Ho kunne likevel godt tenkt seg å bli medlem i Noregs Mållag. Broren er medlem, og har prøvd å verva henne, og ho er positivt innstilt til dette. “Dei støttar jo oppunder nynorsken, og beskyttar han. Og det trengst i Noreg i dag.”

4.1.6 Hilde – “stolt nynorskbrukar i bokmålsland”

Hilde er frå ein folkerik kommune i indre Sogn. Ho har hatt nynorsk som hovudmål gjennom både grunnskule og vidaregåande, og har halde på nynorsk som hovudmål også vidare. Etter fullført vidaregåande har ho budd i Bergen i 13 år, og synest av og til det er utfordrande å halda på nynorsken. “Men eg gjer mitt beste. Eg føler no kanskje at eg overkomponerer litt, at eg blir litt ekstra nynorsk i skrifta mi nokre gongar.”

Hilde skriv nynorsk i nesten alle situasjonar. Ho synest det er lettare å skriva bokmål enn nynorsk, fordi ho møter bokmålet over alt i samfunnet, men vel likevel nynorsk. “Eg er stolt av å skriva nynorsk. Det er eit flott språk, det er – det er det eg kjem frå. Det er det som er språket eg har lært meg frå eg var liten. Så det er noko med det.” I formelle skrivesituasjonar hender det likevel at ho vel annleis.

Ja, det er nok i mailar, i kommunikasjon, viss eg kommuniserer med nokon på svensk eller dansk. Så kan eg tenka at no er det ein fordel å skriva bokmål. Nokre gongar skriv eg bokmål, nokre gongar skriv eg nynorsk. Men òg i kommunikasjon med andre som du veit skriv på bokmål. Så tenker eg – men det er meir sånn i formelle samanhengar, då. Då hender det ofte at eg tenker på det. Sånn – skal eg skriva bokmål no? Nei, ne skriv eg på nynorsk.

I uformelle skrivesituasjonar skriv Hilde alltid på nynorsk, aldri på dialekt. Ho likar òg godt å lesa på nynorsk – både bøker, dikt og magasin. Ho synest det er gledeleg at gode bøker blir skrivne på nynorsk, og for-

står ikkje heilt dei som vel vekk bøker fordi dei er på nynorsk. “Du veit dei bøkene som Anna Gavalda har skrive. Det er mange som berre ikkje klarer å lesa dei. Som er bokmålsperson, då. Fordi at det er nynorsk. Og eg, hæ? Kva er det som skjer, liksom, det er ikkje så stor forskjell (*ler*).”

Hilde er stolt over dialekten sin, og set dialektbruken i nokså direkte samanheng med det å skriva på nynorsk. Ho klagar til dømes over at det er vanskeleg å halda på nynorsken i Bergen, fordi ho får færre “verbale stimuli”. “Eg trur at tankane mine ikkje er så nynorske som dei var før. Og det påverkar jo skrifta mi. Og òg språket mitt er ikkje – er voldsomt variabelt.”

Sjølv om Hilde er ein engasjert og stolt nynorskbrukar, meiner ho likevel at det finst viktigare ting i livet enn målstrid. “Eg trur ikkje eg ville ha komplisert det så veldig med å seia at no skal det vera sånn eller sånn, sånn som Haukeland sjukehus som måtte legga om alt. Det synest eg er sånn tull. Altså, det er jo ikkje nokon big deal. Så eg ville late dei [bokmål og nynorsk, RH] leva side om side på ein flott måte.”

4.2 Drøfting av det kvalitative materialet

Innhaldet i dei seks informantsamtalane kan i stor grad summerast opp ved hjelp av to ord: *Identitet* og *meistring*. Kva for skriftspråkleg repertoire informantane har til rådvelde, avheng av i kor stor grad dei meistrar dei to norske målformene. Korleis dei vel å bruka det skriftspråklege repertoaret, har å gjera med korleis dei oppfattar sin eigen identitet som skriftspråkbrukarar, og kva for bilde av seg sjølve dei ønskjer å formidla til andre. I det følgjande vil eg bruka omgrepene *identitet* og *meistring* som strukturerte element i presentasjonen og drøftinga av det kvalitative materialet.

4.2.1 Identitet i uformelle skrivesituasjonar

Monika, som er den av informantane som mest konsekvent skriv dialekt, forklarer dette med at det kjennest for formelt å skriva bokmål eller nynorsk i uformelle samanhengar. “Det blir jo ikkje meg, liksom, i same forstand. Så det blir jo sånn, eg blir jo på ein måte handlinga, men eg er ikkje forteljaren likevel, liksom, i det eg skriv.” Ho vel dermed å skriva dialekt, som vi ser i dette sitatet frå Facebook: “He lyst å sove, men ekje trøtt... He lyst å gjere noke men orka ikkje... Nei no asso. Sukk. ;)*stikke å hente en mugge vatn*.”

Skriving på dialekt blir det ikkje gjeve opplæring i, og det viser seg at informantane legg litt ulike ting i det når dei seier at dei skriv dialekt. Når Marte skal skriva i uformelle samanhengar, bruker ho ein slags dialektfarga nynorsk. Symbolord som *kven*, *kva*, *er* og *var* skriv ho konsekvent på nynorsk, fordi “det er blitt veldig bevisstgjort hos meg at det må vera litt rett”. Samstundes er det viktig for henne at ho kjenner seg heime i det ho skriv:

Det skal vera kjent for meg. Det skal høyra heime med meg. Og så er det det med rettskrivinga, at det blir blanda. Så det er enkelte ord som skal vera rett skrivne, men endingar og sånt kan vera påverka av dialekta mi. [...] [V]iss du tar sånn som “gratulera med dagen”, då skriv eg “gratulera”. [...] Når eg skriv nynorsk så blir det litt hipp som happ, for eg kjenner ikkje alle reglane. Men noen ord skal skrivast skikkeleg.

Også Oda seier at ho skriv dialekt i uformelle samanhengar, men ein kikk på Facebook viser at det her ofte er snakk om ein slags nynorsk med dialektinnslag: “Billett til Kaizers 20. aug! No begynner det å krible i magen når eg tenker på å reise tilbake til Bergen neste helg ❤” Vi ser mellom anna at Oda skriv *r*-ending på verb i presens, medan ho i talemålet har *r*-bortfall. Graden av talemålsinnslag varierer likevel litt, i eit anna oppslag er *r*-bortfallet skriftleggjort: “Eg innrømme det... eg snike meg unna min egen leseplan. Og ka gjer eg i stedenfor...? INGENTING!” Oda seier elles sjølv at ho i skrift er meir oppteken av å bruka nynorskord, også i uformelle skrivesituasjonar. “Viss det står mellom eit nynorskord og eit bokmålsord, og eg seier bokmålsordet i dialekten min, så vel eg kanskje likevel nynorskordet [*i skrift, RH*], fordi det er det eg skal skrive (*ler*).” Både Marte og Oda er altså på kvar sin måte påverka av det skriftspråklege korrektheitsidelet, sjølv når dei medvite bryt med skriftspråknormen for å gjera skriftspråket meir likt talemålet.

Dei tre siste informantane bruker lite dialekt, også i uformelle samanhengar. Heidi fortel at ho skriv dialekt i direkte kommunikasjon med venner på Facebook, medan statusoppdateringane blir skrivne på nynorsk. Hilde bruker konsekvent nynorsk, også i alle uformelle samanhengar. Lena vekslar mellom bokmål og nynorsk, og seier at valet er avhengig av kven som er mottakaren for det ho skriv. I bloggen sin skriv ho konsekvent på bokmål, og også på Facebook er bokmål det dominerande alternativet.

4.2.2 Identitet i formelle skrivesituasjonar

Sjølv om informantane er meir opptekne av meistringsaspektet i formelle skrivesituasjonar, betyr ikkje det at identitetsaspektet ikkje er relevant her. Særleg dei som oftast vel nynorsk i formelle situasjonar, Heidi, Oda og Hilde, forklarer dette med at nynorsken er ein del av identiteten. Oda fortel at når ho i enkelte situasjonar føler at ho må skriva bokmål, kjenst det litt rart. "Det er litt sånn. Det er ikkje heilt meg. Eg synest eg høyrest frykteleg formell ut, då, når eg begynner å skriva bokmål på den måten." Også Marte, som pleier å skriva bokmål i formelle situasjonar, seier som vi hugsar frå portrettet at ho gjerne ville ha skrive nynorsk fordi ho kjenner "at det er meir meg".

Identitetsaspektet har fleire sider. På den eine sida er det viktig for informantane at dei kjenner seg heime i måten dei skriv på. På den andre sida er det like viktig *å framstå for andre* på ein måte som speglar den ein er. Dette er eit moment som fleire av informantane er inne på i samtaiane, og som blir brukt som grunngjeving for diametralt motsette skrivestrategiar. Som nemnt i portrettpresentasjonen ovanfor forklarer for eksempel Heidi sin bruk av nynorsk med at ho ønskjer å framstå som intelligent. Det er berre dei flinke skrivarane som meistrar nynorsk, og bruk av nynorsk gjev dermed signal om ein avsendar som kan nynorsk, og som ikkje er redd for å oppføra seg annleis enn "folk flest". Hilde er inne på noko av det same – når ho skal forklara kvifor ho har halde på nynorsk som skriftspråk. "Det er kanskje lettare å gje det opp, men samstundes så er det noko – kanskje litt eksotisk òg med å behalda det." Monika på si side, har konkludert motsett. Ho vel bokmål i formelle samanhengar fordi ho ikkje ønskjer å bli sett i bås som "bygdis" eller "nasjonalistisk nerd". For Monika er bokmål det umarkerte alternativet. Bokmålet gjev henne sjansen til å bli vurdert ut frå innhaldet i det ho skriv, ikkje ut frå (mål)forma. Som nemnt ovanfor vel også Marte å skriva bokmål i formelle samanhengar, fordi ho ikkje meistrar nynorsknormen godt nok. Også dette valet har å gjera med eit ønske om å framstå for andre på ein måte som ho kan kjennast ved. "Eg er blitt veldig bevisst, og også når eg ser andre skriv, så tenkjer eg: Å ja, skriv du det bevisst, eller trur du det faktisk skrivest sånn?" Det å framstå som ein som ikkje meistrar målforma si, er ikkje eit aktuelt alternativ for Marte.

4.2.3 Vi nynorskfolk?

Å hevde eigen språkleg identitet i dag – etter to verdskrigar og etter to etterkrigstider – er ikkje lenger eit gruppeprosjekt, men noko kvar ein-skild steller med sjølv (Økland 1997:23).

At språk og sosial identitet heng nøye saman er det skrive mykje om, mellom anna i boka *Acts of Identity* (1985). Her framstiller Robert Le Page og Andrée Tabouret-Keller språkbrukarar som som tolkande vesen som ved hjelp av språket inngår – eller let vera å inngå – sosiale alliansar, og som medvite eller umedvite signaliserer kva grupper dei ønskjer å vera ein del av ved å ta i bruk dei språklege trekka som dei oppfattar som typiske for denne gruppa. Identitetshandlingsteorien er mykje brukt av talemålsforskarar som studerer korleis språkbrukarar i eit gjeve språksamfunn signaliserer gruppetilhørsle gjennom bruk av visse språktrekk.

Både i spørjeundersøkinga og i det kvalitative materialet har det kome fram at det å bruka nynorsk har med identitet å gjera. At nynorskbruken er ein del av sjølvbiletet hjå dei nynorskskrivande informantane er kanskje ikkje overraskande. I Noreg har nynorskbrukarar alltid vore ein minoritet, og det å skriva nynorsk er for dei fleste eit markert val. Nynorsken har fått sin plass i norsk språkkultur gjennom stor innsats frå ei målrørsle som saman med fråhaldsrørsla og lekmannsrørsla tradisjonelt er blitt rekna som dei tre viktigaste motkulturane i Noreg (Valen 1981: 147).¹⁰ Men er det slik at informantane som opplever nynorsk som ein del av identiteten, identifiserer seg med målrørsla og dei verdiene som tradisjonelt har vore knytt til denne? Med andre ord: Er nynorskbruk berre eit personleg prosjekt for informantane, eller er det noko dei opplever at gjer dei til deltakarar i eit fellesskap av nynorskbrukarar? (Mæhlum 2008: 108).

Fellesskapet av nynorskbrukarar blir referert til med ulike nemningar, til dømes ”nynorskbrukarar”, ”nynorskingar” eller ”målfolk”. Nyansane er viktige her – Ottar Grepstad hevdar til dømes at berre bokmålsfolk brukar termen ”målfolket” i bunden form, medan ”målfolk” er er ei nem-

10. ”Motkultur [...] er eit innarbeidd omgrep i norsk samfunnsforskning, og er konstruert (kanskje heller importert) for å fange inn ein ikkje-materiell konfliktdimensjon i deler av det norske samfunnet. Det har ein dimensjon av territorialitet som går på motsetninga sentrum–periferi, med hovudstaden og byane generelt, den urbane kulturen, som definitorisk utgangspunkt for dikotomiseringa” (Melle 1999: 175).

ning som også nynorskfolk kan bruka om seg sjølv, i tydinga “dei som er organiserte i lag og organisasjonar, i motsetnad til den store hopen av nynorskbrukarar” (Grepstad 2001: 92–93). Dette skiljet mellom “vanlege” nynorskbrukarar og dei som har gjort målsaka til ein livsstil, går igjen i mange framstillingar. Jon Peder Vestad lanserer termen “dei personleg nynorske” for den sistnemnde gruppa, inspirert av det kjende særnorske skiljet mellom “dei kristne” og “dei personleg kristne” (Vestad 2003: 6–7).

Kva kjenneteiknar så “den personleg nynorske”? I ein artikkel basert på statistisk materiale frå intervjuprosjektet Norsk Monitor presenterer Ottar Hellevik følgjande biletet: Den arketyptiske nynorskbrukaren bur på Vestlandet. Han eller ho er gjerne motkulturell i meir enn ein forstand, og er dermed gjerne personleg kristen og fråhaldsmenneske, og stemmer nei til EU. Den arketyptiske nynorskbrukaren er i tillegg oppteken av tradisjonar, er idealist, og tilhengar av verdiar som toleranse, individuelitet, antiautoritet og likestilling (Hellevik 2001: 117ff). Jon Peder Vestad presenterer “den personleg nynorske” som ein person som kjenner eit sterkt fellesskap med andre menneske med same målform og same verdisyn:

Den organiserte delen av nynorskbrukarane og andre med sterk nynorsk identitet kan oppleve eit fellesskap som går på tvers av geografi, slekt og kjennskap, ut frå same erfaringar og syn i saker som kjennest viktige for dei. [...] At målfolk er med i fellesskapet kan dei vise ved til dømes å a) bruke nynorsk bevisst, b) støtte ulike tiltak knytt til målrørsla, c) dele ein del verdiar og interesser, men ikkje alle, som tradisjonelt er knytt til norskdom, motkultur og det nynorske. Dette kan gjelde ei motkulturell sak, interesse for folkemusikk eller kunsthandverk, eit engasjement for utkantane, motstand mot EU eller liknande (Vestad 2003: 22).

Med utgangspunkt i desse kjenneteikna har eg prøvd å undersøka i kva grad nynorskidentiteten til informantane er knytt til ei samkjensle med andre nynorskbrukarar og med målrørsla, og eit engasjement i forhold til målreisingsprosjektet. Eg har brukt ulike innfallsvinklar for å finna eit svar på dette spørsmålet.

For det første fekk alle informantane den nokså håplause oppgåva å beskriva ein typisk nynorskbrukar. Samanlagt teiknar dei eit bilet som stemmer godt med Hellevik og Vestad si framstilling ovanfor. Marte og Lena held fram at den stereotype nynorskbrukaren er ein svært engasjert,

venstreorientert og miljømedviten person. Oda framhevar at nynorsk-brukaren ikkje er noka moteløve, og Monika og Hilde skisserer kvar sin godt vaksne mann med skjegg. Hilde tilføyer at personen ho ser for seg har brun kordfløyelsbukse og ei blårutete skjorte, i tillegg til kraftig hår med mykje gråspett i. Ingen av desse beskrivingane passar særleg godt på informantane sjølve. Dette kan tyda på at informantane ikkje fullt og heilt identifiserer seg med den typiske “nynorskingen”.

For det andre har eg stilt informantane ein del spørsmål som prøver å kartlegga kvardagslege val og handlingar som kan indikera eit personleg engasjement knytt til målreisingsprosjektet. Det viktigaste spørsmålet i denne samanhengen har vore om informantane er organisert i Mållaget eller i ein annan språkpolitisk organisasjon som arbeider for nynorsken. Informantane er òg blitt spurde om i kva grad dei medvite oppsøkjer nynorsk lesestoff, og i kva grad dei medvite framstår som nynorskskrivarar i offentlege samanhengar. Resultata er oppsummerte i tabell 4 nedanfor.¹¹

Tabell 4: Graden av “nynorsk åtferd” hjå informantane.

	Marte	Lena	Monika	Heidi	Oda	Hilde
1. Medlem mållaget?	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei
2. Føretrekker lesestoff på nynorsk?	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Ja
3. Abonnerer på ei nynorskavis?		Ja (lokal)		Ja (lokal)	Ja (lokal)	Ja (lokal)
4. Ber om offentlege dokument tilsendt på nynorsk?	Nei	Ja		Ja	Ja	Ja
5. Får offentleg brev på bokmål, skriv svaret på nynorsk?	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Ja
6. Skriv til offentleg instans på nynorsk, får svar på bokmål. Klagar?		Nei		Nei	Tja	Nei
7. Har Facebook-profil på nynorsk?	Nei	Nei	Ja	Ja	Nei	Ja

Ingen av informantane er medlem i Noregs Mållag eller andre organisjonar med eit målpolitisk siktet mål. Oda er den mest positive – ho har ein bror som er medlem, og synest at Mållaget gjer eit viktig arbeid for å forsvara nynorsken. Men så langt har det blitt med tanken. For dei andre informantane er det ikkje aktuelt å bli med i Mållaget.

Det tidlegare siterte svaret til Marte nedanfor er nokså representativt for desse:

11. Innhaldet i tabellen er ei oppsummering av informasjon som har kome fram gjennom uformelle kvalitative intervju. Som det kjem fram av tabellen, har ikkje alle informantane vore innom alle dei sju delspørsmåla i løpet av samtalane eg har hatt med dei.

Men eg er ikkje med. Kunne ikkje tenkt meg det. Eg har ikkje eit sånt kjempeforhold til det på den måten der. Eg forstår ikkje kvifor folk absolutt skal ha noko så sterkt i mot ei målform, men då har eg ikkje noko stort behov for å kjempa for det heller. For det er berre ein skrivemåte.

Når det gjeld val av lesestoff, er det berre Hilde som føretrekker bøker på nynorsk. Dei andre let innhaldet vera det viktigaste når valet skal gjerast. Fire av dei seks les likevel nynorske aviser jamnleg – men også her er det innhaldet som avgjer. Det er lokalavisene frå heimstaden det er snakk om, og dei er skrivne på nynorsk.

I kva grad ein framstår som nynorskbrukar i offentlegheita, burde òg kunna vera ein indikator på nynorsk identitetskjensle. Her vekslar svara meir. Fire av dei seks ber om å få offentlege dokument tilsendt på nynorsk dersom dette er eit mogeleg val. Tre av dei seks har Facebookprofil på nynorsk. Men dersom dei blir tilskrivne på bokmål av ein offentleg etat, vil alle med unnatak av Hilde likevel svara på den målforma dei blei tilskrivne på. Og dersom dei sjølv skriv eit brev på nynorsk til ein offentleg etat og får svar på bokmål, er det berre Oda som lurer på om ho kanskje burde klaga på det. Dei andre synest ikkje dette er viktig nok til å bry seg meir med.

Vi kan dermed oppsummera situasjonen slik: Ingen av informantane er organiserte i målrørsla. Dei er pragmatisk innstilte både når det gjeld lesing og skriving på nynorsk, og når dei skal framstilla “ein typisk nynorskbrukar”, skildrar dei ein person som ikkje liknar på dei sjølv. Sjølv om biletet har nyansar, vil det nok vera rett å konkludera med at ingen av informantane identifiserer seg i særleg grad med det tradisjonelle målreisingsprosjektet eller med målrørsla – dei er ikkje “personleg nynorske”, berre nynorskbrukarar.

4.2.4 Meistring av nynorsknormalen

Det å meistra eit skriftspråk krev to hovedferdigheiter – evna til å *lesa* og evna til å *skriva* det aktuelle språket. Eg skal ta for meg desse to delferdigheitene kvar for seg.

Vurderinga av leseferdigitetene på nynorsk er basert på informantane sine eigne vurderingar. I intervjuet blei dei seks informantane spurde om korleis dei tenkte når dei skulle velja seg lesestoff. Kva for målform ville dei føretrekka å lesa på dersom dei kunne velja? Marte, som har valt bokmål som hovudmål fordi ho synest nynorsk er vanskeleg å skriva,

seier at ho føretrekker å lesa bøker på bokmål. Dette gjeld både i studie-samanheng og når ho les skjønnlitteratur på fritida. Det er særleg dei særeigne nynorskorda som gjer nynorsk vanskeleg å lesa, meiner Marte: "På nynorsk stoppar eg opp og tenkjer "oj, det har eg ikkje høyrt før, eller det var litt morsomt – *naudsynt*, ja ja." Også Monika har valt bokmål som hovudmål. Ho er ikkje oppteken av målform når ho skal velja bøker, seier ho, innhaldet er viktigare. Likevel kommenterer også ho at nynorsk i mange samanhengar opplevest som tyngre å lesa. "Bokmål er, skal vere forsiktig med å kalle det simplare, men det er litt mindre gamle ord, på ein måte".

Dei fire siste informantane har valt å halda på nynorsk som hovudmål. Av desse fire er det berre Hilde som heilt utan etterhald seier at ho likar å lesa nynorske bøker. Ho forstår ikkje dei som ikkje vil lesa skjønnlitteratur på nynorsk fordi det er vanskeleg: "Kva er det som skjer, liksom, det er ikkje så stor forskjell". Heller ikkje Lena har problem med å lesa på nynorsk – ho vel bøker ut frå innhald. Oda og Heidi seier begge at dei i enkelte samanhengar føretrekker bokmålsbøker framfor nynorskbøker, og begge held fram at det er det nynorske ordtilfanget som gjer nynorskbøkene tunge å lesa. Heidi seier det slik: "Nynorskbøkene er ofte litt veldig nynorske, dei har bytt ut *-het*-orda med dei andre orda, og det blir ofte litt tungt."

Vi ser altså at fire av seks informantar i større eller mindre grad føretrekker å lesa bokmål framfor å lesa nynorsk fordi det glir lettare. To av desse fire har nynorsk som hovudmål. Alle desse fire trekker fram det nynorske ordtilfanget når dei skal forklara kvifor dei føretrekker lesestoff på bokmål.

Korleis meiner så informantane at dei meistrar *skriving* på nynorsk? Vi har alt høyrt at Monika og Marte har skifta til bokmål som hovudmål hovudsakleg ut frå grunngjevinga om at dei ikkje meistrar nynorsknormalen godt nok. Dei fire andre informantane har halde på nynorsk som hovudmål. Lena, Heidi og Oda er nokså trygge på at dei meistrar hovudmålet sitt godt nok. Lena og Heidi synest begge målformer flyt like greitt, men Oda synest det flyt betre når ho skriv på nynorsk. Hilde er nynorskbrukar meir på trass. Ho synest det er vanskeleg å halda på nynorskskrivinga etter 13 år i Bergen, der ho er omgjeven av bokmål på alle kantar, men ho held på det likevel fordi det er viktig for henne.

Når det gjeld dei nynorske skriveferdighetene, har eg supplert ei-genvurderinga med ein skriftleg kartleggingsprøve (tillegg 2). Informan-

tane avla denne kartleggingsprøva i samband med gjennomføringa av det kvalitative intervjuet. I prøva blei informantane mellom anna bedne om å fylla inn rett form av utvalde verb og substantiv i ein liten tekst, i tillegg til at dei skreiv ein liten sjølvkomponert tekst på nynorsk ut frå eit gjeve tema. Det er altså meistringa av det nynorske formverket som er fokus for kartleggingsprøven. Innafor rammene til denne artikkelen er det ikkje rom for å gå gjennom funna frå kartleggingsskjemaet i detalj, men eg vil leggja fram dei funna som er mest relevante i denne samanhengen.

I *innfyllingsoppgåva* skulle informantane fylla inn rett form av verb og substantiv. Orda som er plukka ut er alminneleg kjende, og følgjer hovudreglane for bøyning av substantiv og verb. Det viste seg likevel at dette slett ikkje var ei enkel oppgåve for informantane. Ingen av dei 6 informantane klarte å bøya *e*-verbet *arbeide* rett i presens – alle bøygde det som eit *a*-verb. Også *e*-verbet *fokusere* var problematisk, 5 av dei 6 informantane foreslo forma *fokuserar* i presens. Også substantivbøyning hadde sine utfordringar: 3 av dei 6 informantane bøygde inkjekjønnsordet *eple* med *r*-ending i fleirtal ubestemt form. Som vi ser i tabell 5, hadde den beste informantanen 23 rette av 26 moglege i innfyllingsoppgåva. Den svakaste hadde 16 rette.

Tabell 5: Rett innfylte former i innfyllingsoppgåva (i prosent og i heile tal).

	Prosent	Heile tal
Marte	61.5	16/26
Lena	80.8	21/26
Monika	80.8	21/26
Heidi	88.5	23/26
Oda	76.9	20/26
Hilde	65.4	17/26

Det ville vera naturleg å tenkja at dei to informantane som har valt bokmål som hovudmål ville skåra lågare enn dei andre på denne oppgåva. Det stemmer for Marte sin del. Monika derimot, skårar like høgt som Lena, og høgare enn både Oda og Hilde. Den som skårar aller høgast er Heidi, men heller ikkje ho skårar høgare enn 88.5 %, med 23 av 26 rette. Dei tre feila ho gjer, er at ho bøyer *elske* som eit *e*-verb i presens (*elsker*), ho bøyer *arbeide* som eit *a*-verb (*arbeidar*), og ho bøyer inkjekjønnsordet *eple* med *r*-ending i fleirtal (*epler*).

I friskrivingsoppgåva blei informantane bedne om å skriva ein kort tekst over temaet *Læraryrket – noko for meg*. Dei fekk ikkje bruka ordbok eller andre hjelpemiddel. Det seier seg sjølv at det er vanskelegare å måla og samanlikna informantane i ei oppgåve av denne typen. Fordelen er likevel opplagt – friskriving liknar nokså mykje meir på det som skjer i ein autentisk skrivesituasjon, med unnatak av mangelen på tilgang til oppslagsverk i prøvesituasjonen. Lengda på tekstane varierte frå 74 til 144 ord. Tabellen 6 gjev ein oversikt over ordmengd og tal på nynorskfeil (ordtilfang og formverk) i tekstane.

Tabell 6: Ordmengd og nynorskfeil i den sjølvkomponerte teksten over temaet “Læraryrket – noko for meg.”

	Marte	Monika	Lena	Heidi	Oda	Hilde
Ordmengd	130	144	101	74	74	84
Nynorskfeil	3	4	0	0	1	2

Det generelle inntrykket er at informantane klarer seg betre når dei sjølve utformar tekstane, og ikkje berre skal fylla inn korrekt form av eit gjeve verb eller substantiv. Grunnen kan vera at når ein sjølv styrer tekstutforminga blir det lettare å unngå ord og bøyingsendingar ein er usikker på. Det kan også henda at skrivesituasjonen knytt til innfyllingsoppgåva er såpass kunstig at han framprovoserer feilbøyinger som ville blitt unngått i ein friskrivingssituasjon. Det er interessant å sjå at det i friskrivingsoppgåva er eit tydelegare skilje mellom dei to med bokmål som hovudmål og dei fire andre. Marte har tre feil og Monika har fire feil, medan både Lena og Heidi klarer seg gjennom teksten utan ein einaste feil. Oda har ein feil og Hilde har to. I ein parentes kan eg her nemna at både Oda og Hilde bruker presensforma *arbeidar* også i friskrivingsoppgåva.

Vi kan dermed konstatera at tre av dei seks informantane sjølv seier at dei synest det er lettare å skriva på bokmål enn på nynorsk – to av desse har teke konsekvensen av denne erkjenninga og har bytt hovudmål. Også dei som har halde på nynorsk som hovudmål, gjer etter måten mange elementære feil når dei skal fylla inn rett form av substantiv og verb i ei innfyllingsoppgåve. Dei presterer gjennomgåande betre i ein friskrivingssituasjon, men også her blir det gjort nokså elementære feil av fire av dei seks informantane.

Dersom eg verkeleg skulle kunna samanlikna i kva grad informantane meistrar bokmålsnormalen og nynorsknormalen, måtte eg ha kartlagt også bokmålsferdigheitene. Det har eg ikkje gjort. Undersøkinga av skriveferdigheiter har òg fokusert mest på formverk og til dels på ordtilfang, evna til å forma gode setningar på nynorsk er ikkje testa. Eg meiner likevel at det eksisterande kvalitative materialet støttar opp under det som kom fram i spørjeundersøkinga – dei fleste informantane meistrar ikkje nynorsknormalen spesielt godt verken som lesarar eller skrivarar, og det er ikkje usannsynleg at dei ville ha prestert betre i ei tilsvarende undersøking av bokmålsferdigheitene.

5 Oppsummering

Eg skal no summera opp dei viktigaste funna i undersøkinga, med utgangspunkt i dei tre spørsmåla som eg stilte i innleiinga.

5.1 Kor vanleg er det å skifta hovudmål frå bokmål til nynorsk?

Hjå dei undersøkte lærarstudentane på GLU 1–7 har vi sett at det å skifta hovudmål frå bokmål til nynorsk er eit nokså vanleg fenomen. I spørjeundersøkinga kom det fram at 46.7 prosent av dei 105 informantane hadde hatt nynorsk som hovudmål på barneskulen. På tidspunktet der undersøkinga blei gjennomført, hausten første året i lærarutdanninga, var det berre 25.7 prosent som framleis rekna nynorsk som hovudmålet sitt. Legg vi til “veit-ikkje”-gruppa på 5.7 prosent blir fråfallet ikkje så stort, men i reine tal er det altså likevel 16 av dei 49 studentane med nynorskbakgrunn, om lag ein tredel, som rapporterer at dei i dag oppfattar bokmål som sitt hovudmål. Ut frå desse tala ser det altså ut til at det er rett å seia at “den nynorske lekkasjen” har vore nokså omfattande.

5. 2 Korleis er samanhengen mellom sjølvrapportert målform og faktisk skrivepraksis i formelle og uformelle situasjonar?

I spørjeundersøkinga blei studentane spurde om kva for målform dei ville velja i ulike formelle og uformelle samanhengar. Dei fekk fem svaralternativ. I tillegg til bokmål og nynorsk, kunne dei kryssa av i kategoriane ‘ei blanding av nynorsk og bokmål i same tekst’, ‘nokre gongar nynorsk, andre gongar bokmål’ og ‘dialekt’. Kva studentane kryssa av på, viste seg

å ha mykje å gjera med graden av formalitet i skrivesituasjonen. I kategorien ‘E-post, SMS, Facebook, brev osv.’, rapporterte heile 42.9 prosent av studentane at dei føretrekkjer å skriva på dialekt. Også i kategorien ‘Eigne notat i skulesamanheng’ valde 7.6 prosent av studentane svaralternativet ‘dialekt’, medan 14.3 prosent av studentane valde ‘ei blanding av bokmål og nynorsk i same tekstu’. I den formelle situasjonen ‘Offisiell brevskriving til for eksempel bank, skatteetat, osv.’ var det berre 1 prosent som valde svaralternativet ‘dialekt’, og 1 prosent som valde ‘blanding av bokmål og nynorsk i same tekstu’. Vi ser altså at i formelle situasjonar er merkelappane ‘bokmålsbrukar’ og ‘nynorskbrukar’ nokså dekkjande, medan vi i uformelle situasjonar treng fleire svaralternativ for å gje eit godt bilet av studentane sin skrivepraksis.

Også i den kvalitative delen av studien får vi stadfestat at merkelappane ‘bokmålsbrukar’ eller ‘nynorskbrukar’ ikkje fangar opp det faktiske skriftspråklege mangfaldet. Dette kjem tydeleg fram dersom vi presenterer dei 6 informantane med opplysninga om kva dei sjølv reknar som hovudmål, og kva for målform dei vel i ulike skrivesituasjonar:

Marte: Hovudmål *bokmål*. Skriv bokmål i formelle situasjonar, og ein eigendefinert nynorskvariant i uformelle situasjonar.

Lena: Hovudmål *nynorsk*. Vekslar mellom bokmål og nynorsk i både formelle og uformelle samanhengar, men skriv mest bokmål.

Monika: Hovudmål *bokmål*. Skriv bokmål i formelle samanhengar, og dialekt i uformelle samanhengar.

Heidi: Hovudmål *nynorsk*. Skriv nynorsk i formelle samanhengar (men jobbsøknader i Bergen på bokmål), vekslar mellom nynorsk og dialekt i uformelle samanhengar.

Oda: Hovudmål *nynorsk*. Skriv nynorsk i formelle samanhengar (men klagar på forbruksprodukt på bokmål), skriv dialekt i uformelle samanhengar, skriv studienotat på ei blanding av bokmål og nynorsk.

Hilde: Hovudmål *nynorsk*. Skriv stort sett alltid nynorsk – både i formelle og uformelle samanhengar.

Av dei 6 informantane er det altså berre Hilde som faktisk bruker det ho reknar som hovudmål både i formelle og uformelle skrivesituasjonar. Og det er berre Lena og Hilde som avgrensar seg til å bruka dei to offisielle norske målformene bokmål og nynorsk – dei andre bruker alternativ

som dialekt, dialektprega nynorsk, eller blanding av nynorsk og bokmål i uformelle samanhengar.

5.3 Kva for praktiske og ideologiske avvegingar ligg til grunn for val av målform i ulike skrivesituasjonar?

Dei praktiske avvegingane ser i stor grad ut til å vera knytt til spørsmålet om *meistring*. I spørjeundersøkinga såg vi at 54.3 prosent av studentane synest det er litt vanskeleg eller svært vanskeleg å skriva nynorsk. Vi såg også at dei som har halde på nynorsk som hovudmål grunngav dette med at nynorsk var ‘finare’, eller at dei ‘kjerner seg meir heime’ i nynorsk, medan svaralternativet ‘den valde målforma er lettare enn den eg ikkje har valt’ dominerte for dei som har skifta hovudmål frå nynorsk til bokmål. Dei fleste av dei som skiftar målform gjer altså ikkje det fordi dei likar bokmål betre eller kjerner seg meir heime i bokmålet, men fordi dei ikkje meistrar alternativet godt nok.

Det same mønsteret viste seg i den kvalitative delen av undersøkinga. I kartleggingsprøvane viste det seg at ingen av dei 6 informantane klarte å få alt rett på den nokså elementære oppgåva der dei skulle fylla inn korrekte former av substantiv og verb. Også i friskrivingsoppgåva gjorde fleire av informantane nokså banale formverksfeil. To av dei seks informantane har valt bokmål som sitt hovudmål. Den eine av desse, Marte, grunngav dette med at ho ikkje er stø nok i nynorsk, og at ho ville ha skifta målform viss ho meistra nynorsk betre. Den andre, Monika, drog òg fram meistringa av nynorsknormalen som eit moment, men nemnde som hovudgrunn for skiftet at ho ikkje ønskjer å bli sett i bås som “bygdis”.

Det ser altså ut til at til og med oppegåande studentar med 12 års opplæring i nynorsk frå grunnskulen strevar med å meistra ei målform som dei reknar som hovudmålet sitt. Dette er eit tankekors. *Kvífor* det er slik, fortel undersøkinga mi ingenting om. Eg trur kanskje at svaret finst i eit språksamfunn der bokmålsdominansen er massiv og mangelen på nynorske modelltekstar er skrikande. Sjølv for språkbrukarar som veks opp i det nynorske kjerneområdet, vil møtet med nynorsk skriftkultur ofte vera avgrensa til lesing av lokalavisa, dersom dei ikkje sjølv aktivt oppsøkjer nynorsk lesestoff. Lesing av nynorsk lokalavis og nokre nynorske drypp på NRK og TV2 gjev ikkje nok innputt, og kunnskapane om den nynorske skriftnormalen blir dermed ikkje godt nok internaliserte.

Dei ideologiske avvegingane er knytt til identitetsaspektet ved skrivninga. I spørjeundersøkinga blei dette særleg tydeleg i spørsmålet om kva

studentane legg mest vekt på når dei skal velja målform i ulike typar skri-
vesituasjonar. For dei formelle situasjonane er det meistringsalternativet
som dominerer, medan for dei uformelle situasjonane dominerer alternativa
“eg vel ei målform som eg kjenner meg heime i” og “eg vel ei målform
som speglar den eg er”. For 42.9 prosent av studentane er målformal-
ternativet dei kjenner seg heime i, eller som speglar den dei er, dialekt.

Også i det kvalitative materialet er dialektskriving er utbreidd, 4 av
dei 6 informantane bruker dialekt i større eller mindre grad i uformelle
samanhangar. I denne delen av undersøkinga går det likevel tydelegare
fram at identitetsrefleksjonane slett ikkje berre er noko som dukkar opp
ved skriving i uformelle situasjonar. Også det å skriva nynorsk er eit iden-
titetsspørsmål. Dei som har valt å halda på nynorsk som hovudmål
grunngjev dette med formuleringar som “det er det eg kjem frå” (Hilde),
“eg er jo, snakkar jo nynorsk” (Heidi), eller “det [bokmål] er ikkje heilt
meg” (Oda). Det ser likevel ut til at nynorskidentiteten hjå desse infor-
mantane ikkje i særleg grad er orientert i retning av målrørsla eller det
tradisjonelle målreisingsprosjektet. Det kan dermed argumenteraast for
at informantane bruker nynorsken meir som ein del av eit personleg pro-
sjekt, og mindre for å kjenna seg som ein del av det tradisjonelle felles-
skapet av nynorskbrukarar.

I norsk sosiolinguistisk forsking har talemåsstudiane alltid dominert.
Desse talemålsundersøkingane har gjeve oss viktige innsikter, mellom
anna om nettopp samanhengen mellom språk og identitet. Forsking på
skriftspråk har i større grad dreidd seg om spørsmål knytt til korrektheit.
I denne undersøkinga har eg prøvd å visa at måten vi *skriv* på fortel like
mykje om kven vi er som måten vi *snakkar* på, og at sosiolinguistisk me-
tode med stort utbytte kan brukast også på eit skriftspråkleg materiale.
I ei tid der digitale nyvinningar gjer skiljet mellom skrift og tale meir og
meir uklart, og i eit land der to ulike skriftnormalar kjempar om plassen,
burde sosiolinguistisk skriftspråksforskning ha ei blømande framtid. Det
er nok av interessante problemstillingar å gripa fatt i.

Litteratur

Evjen, Liv Ragnhild. 2011. Æ sitt med klump i halsen når æ skriv det
hær. Dialekt i skriftspråket i debattforum knytt til tre norske nett-

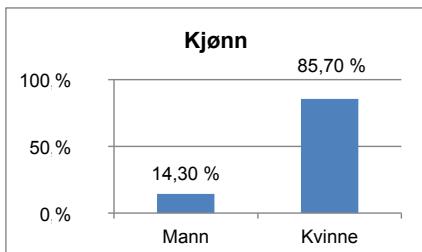
- aviser. Upubl. mastergradsavh., Institutt for språkvitenskap, Universitetet i Tromsø.
- Grepstad, Ottar. 2001. "Språk og institusjon". I: *Kampen for språket. Nynorsken mellom det lokale og det globale*, red. Elisabeth Bakke og Håvard Teigen, 92–116. Oslo: Det Norske Samlaget.
- . 2004. *Den språklege lekkasjen. Årstale nr. 4 om tilstanden for nynorsk skriftkultur*. Ivar Aasen-tunet, Ørsta, 29. september 2004. Ørsta: Nynorsk kultursentrum. Tilgjengeleg frå: <http://www.aasentunet.no/default.asp?menu=72> [Nedlasta 28. juni 2010].
- . 2010. *Språkfakta*. Ørsta: Nynorsk kultursentrum. Tilgjengeleg frå: <<http://www.spel.aasentunet.no/Sprakfakta/>> [Nedlasta 28. juni 2010].
- Hellevik, Ottar. 2001. "Nynorskbrukaren – kven er han". I: *Kampen for språket. Nynorsken mellom det lokale og det globale*, red. Elisabeth Bakke og Håvard Teigen, 116–39. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Isdal, Åshild. 2009. "Bokmål er en maske jeg tar på meg i situasjoner som krever en viss avstand. Dialekta er meg". Om skriftlige praksisformer på nettstedet Facebook. Upubl. mastergradsavh., Institutt for språk- og kommunikasjonsstudier, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Melle, Oddbjørn. 1999. "Bourdieu og Volda. 'Motkultur' som 'symbolsk kapital'? Eller soga om høgskulen som fann si bygd." *Historisk tidsskrift* (2). 1999: 174–213.
- Nordal, Anne Steinsvik. 1997. Frå eg til jeg? Språkhaldningsundersøking – Om bakgrunn for skifte av skriftspråk – frå nynorsk til bokmål. Upubl. hovudfagsavh., Institutt for lingvistiske og nordiske studier, Universitetet i Oslo.
- . 2008. *Nynorsk som hovudmål – større norskkompetanse*. Arbeidsrapport nr. 233, Høgskulen i Volda.
- Le Page, Robert og Andrée Tabouret-Keller. 1985. *Acts of Identity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mæhlum, Brit. 2008. "Språk og identitet". I: *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistikk*. Brit Mæhlum m.fl., 105–26. Oslo: Cappelen.
- Osland, Jorunn. 2007. Det sosiale sms-språket. Jærsk tenåringer sitt sms-språk sett i lys av kjønn, gruppetilhørsle og sosiale relasjoner. Upubl. mastergradsavh., Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier, Universitetet i Bergen.

- Sandøy, Helge. 2009. "Standardspråk – kultur og ukultur". I: *Språknormering – i tide og utide?*, red. Helge Omdal og Rune Røsstad, 215–28. Oslo: Novus.
- Skog, Berit 2009: "Språket på Facebook". *Språknytt* (1). 2009: 23–25.
- Valen, H. 1981. *Valg og politikk – et samfunn i endring*. Forbruker- og administrasjonsdepartementet. Oslo: NKS-forlaget.
- Vestad, Jon Peder. 2003. *Etnisitet og nynorsk*. Arbeidsrapport nr. 147, Høgskulen i Volda.
- Økland, Einar. 1996. "Post Mortem". Først trykt i Bergens Tidende 26.01.1996, gjengitt i *Frå helling, via hylling til halling. Essay, artiklar, epistlar*. Det Norske Samlaget, Oslo 1997 (s. 22–23).

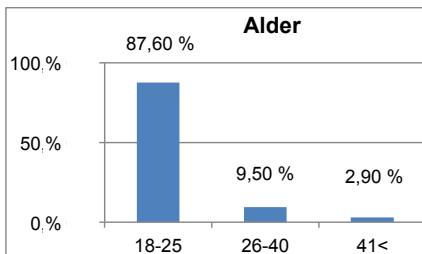
Tillegg 1

Spørjeundersøking – bruk av nynorsk, bokmål og dialekt

1. Kjønn

2. Alder

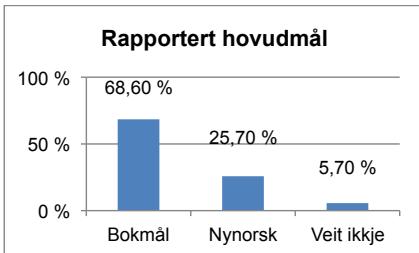

BOKMÅL ELLER NYNORSK – ER DET SPØRSMÅLET?

3. Kva for målform hadde du som hovudmål i skuletida?

	Bokmål	Nynorsk	Veit ikkje
Barneskulen	53,3%	46,7%	0%
Ungdomsskulen	56,2%	42,9%	1%
Vidaregåande skule	67,6%	30,5%	1,9%

4. Kva for målform reknar du som hovudmålet ditt i dag?

5. Dersom du har halde på nynorsk som hovudmål: Kva har avgjort ditt val? (Du kan setja meir enn eitt kryss)

Det er lettare å skriva nynorsk enn bokmål	4,8%
Nynorsk er finare enn bokmål	11,4%
Eg kjenner meg meir heime i nynorsk	28,6%
Andre grunnar	5,7%
Ikkje svart på	67,6%

6. Dersom du har endra hovudmål frå bokmål til nynorsk: Kva har avgjort ditt val? (Du kan setja meir enn eitt kryss)

Det er lettare å skriva nynorsk enn bokmål	0%
Nynorsk er finare enn bokmål	0%
Eg kjenner meg meir heime i nynorsk	3,8%
Andre grunnar	1%
Ikkje svart på	95,2%

7. Dersom du har halde på bokmål som hovudmål: Kva har avgjort ditt val? (Du kan setja meir enn eitt kryss)

Det er lettare å skriva bokmål enn nynorsk	40%
Bokmål er finare enn nynorsk	9,5%
Eg kjenner meg meir heime i bokmål	35,2%
Andre grunnar	10,5%
Ikkje svart på	45,7%

REIDUNN HERNES

8. Dersom du har endra hovudmål frå nynorsk til bokmål: Kva har avgjort ditt val? (Du kan setja meir enn eitt kryss)

Det er lettare å skriva bokmål enn nynorsk	16,2%
Bokmål er finare enn nynorsk	1,9%
Eg kjenner meg meir heime i bokmål	2,9%
Andre grunnar	4,8%
Ikkje svart på	80%

9. Ope spørsmål. Eventuelle utfyllande kommentarar på spørsmål 5,6,7 og 8 kan fyllast inn her.

10. Kva for målform vel du i desse samanhengane?

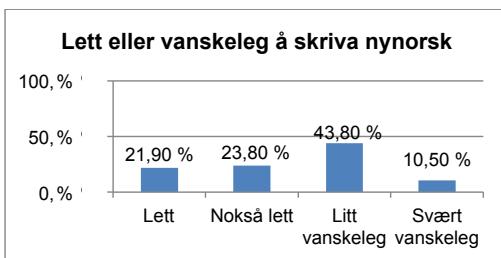
	Bokmål	Nynorsk	Ei blanding av nynorsk og bokmål i same tekst	Nokre gongar nynorsk, andre gongar bokmål	Dialekt	Ikkje svart på
Oppgåveskriving i norskfaget	68,6%	22,9%	0%	8,6%	0%	0%
Oppgåveskriving i andre fag	68,6%	22,9%	1%	6,7%	0%	1%
Eigne notat i skulesamanheng	58,1%	12,4%	14,3%	7,6%	7,6%	0%
Offisiell brevskriving, for eksempel til bank, skatteetat, osv.	71,4%	22,9%	1%	3,8%	1%	0%
E-post, SMS, Facebook, osv.	45,7%	7,6%	0%	3,8%	42,9%	0%

11. Kva legg du mest vekt på når du skal velja målform i ulike skrivesituasjar?

	Eg vel ei målform som eg meistrar godt	Eg vel ei målform som eg synest er fin	Eg vel ei målform som eg kjenner meg heime i	Eg vel ei målform som speglar den eg er	Ikkje svart på
Oppgåveskriving i norskfaget	85,7%	1%	9,5%	2,9%	1%
Oppgåveskriving i andre fag	81,9%	2,9%	11,4%	2,9%	1%
Eigne notat i skulesamanheng	56,2%	4,8%	28,6%	9,5%	1%
Offisiell brevskriving, for eksempel til bank, skatteetat, osv.	73,3%	6,7%	14,3%	4,8%	1%
E-post, SMS, Facebook, osv.	33,3%	3,8%	27,6%	33,3%	1%

12. Ope spørsmål. Dersom du ønskjer å utdjupa svara på spørsmål 10 og 11, kan du gjera det her.

13. Synest du det er lett eller vanskeleg å skriva nynorsk?

14. Synest du det er lett eller vanskeleg å skriva bokmål?

Tillegg 2

Kartleggingsskjema: Meistring av nynorsk formverk Bakgrunnsinformasjon

Kva målform hadde du som hovudmål (kryss av)

	<i>bokmål</i>	<i>nynorsk</i>
barneskulen		
ungdomsskulen		
vidaregåande skule		

Kva målform reknar du som hovudmålet ditt i dag?

Oppfattar du deg sjølv som “flink” i nynorsk?

Kva er det viktigaste å kunna for å vera “flink” i nynorsk, meiner du?
Grunngje svaret.

Ranger punkta a–c frå ved å setja tal frå 1 (viktigast) til 3 (minst viktig) i parentesen bak kvart punkt). Dersom du vil ha med fleire moment, bruker du d-punktet og set sjølv inn kva det bør innehalda. Ta då dette med i rangeringa.

- a. Å kjenna dei “nynorske” orda (....)
 - b. Å meistra bøyningssystemet (....)
 - c. Å kunna byggja opp setningar som gjev ein talemålsnær stil (....)
 - d. Anna (.....) (.....)
-
-
-
-

Utfyllingsoppgåve: Livet mitt og eg

(Fyll inn verb- og substantivformene i rett form)

Eg(elske) å vere i lag med folk. Di fleire(menneske) samla, di betre har eg det. Medan nokon(fokusere) på kvaliteten i eit vennskap, er eg meir oppteken av kvantitet. Å samle mange(kompis) til ein fest er ikkje komplisert – ein kan berre kjøpe inn ein diger haug med(eple), fylle vatn i(mugge fleirtal), og så kan ein ha det moro i mange(time). Det(hjelpe) jo òg å ha eit godt musikkanlegg. Eg har(lese) at(eplefest fleirtal) er veldig moderne i USA. Og så(sove) ein så godt etterpå.

I helgene(arbeide) eg i ein klesbutikk. Sist laurdag kom det inn ei dame som(fortelje) at ho hadde(stele) ei dyr jakke i butikken vår. Ho(gråte) og(hikste). Ho hadde(vere) så kald, og(freistung) blei for stor. Vi fekk(jakke) tilbake, og dama gjekk letta ut igjen av butikken.

Eg er veldig glad for at eg er(kome) inn på lærarstudiet. Eg(tralle) og(syngje) heile dagen då beskjeden kom.(undervisning) på studiet er stort sett spennande. I...(lærebok eintal) les vi om den proksimale(utviklingssone). PEL-faget har mange(utfordring fleirtal)!

Friskriving: Læraryrket – noko for meg!

(Fritekst: Skriv på nynorsk, ca. ei halv side)

Vurdering av elevtekst

Elevteksten nedanfor er skriven av ein elev på fjerde trinn, med nynorsk som hovudmål.

1. Strek under dei nynorskfeila du meiner eleven har gjort, og før på det du meiner er dei korrekte formene.
2. Korleis vil du vurdera nynorskkompetansen til eleven? Kva meistarar han, kva meistrar han ikkje?

Glade jul midt på sommeren (Gut, 4. trinn)

Det var ein gut og ein jente som spelte fotball. Så datt ballen på sjøen. Dei ville ha ein ny ball. Dei kunne spele blokkfløyte. Det var lenge sidan dei hadde spelt så dei kunne bare huske Glade jul. Det var midt på sommaren. Så det var litt rart og spele ein julesang. Men dei tok med blokkfløyttene ned til ferga. Der såg faren dei. Han sa vis eg hører ein lyd så får dere sitje på. Vi skal til byen sa dei. Vi skal tjene pengar. Dei satt seg på ein benk og spelte. Då spelte det tre gongar utan å få penger. Så spelte dei det ein fjerde gong, så fekk dei pengar. Når dei trudde dei hadde nok gjekk dei til butikken. Dei manglet 26.50 kr. Dei gjekk ut og spelte. Midt i songen kom butikkmannen ut, han sa dere får ikkje spele utanfor min butikk. Dei begynte og spele igjen mannen kom ut igjen og sa dere skal få ballen bare dere ikkje spelar. Dei fekk ballen og gjekk heim.

Reidunn Hernes
Høgskulen i Bergen
Avdeling for lærarutdanning
Postboks 7030
NO-5020 Bergen
rehe@hib.no